

Издавач

Народни музеј у Београду
www.narodnimuzej.rs

Одговорни уредник

др Татјана Цвјетићанин

Аутори

мр Ивана Јанковић
Надица Хегедуш

Рецензент

Бобан Петровић

Лектура

Сања Благојевић-Бошковић

Ликовно и графичко уређење

Марко Савковић

Фотографије

Преузете из монографије Г. Бабић, В. Кораћ, С. Ћирковић, *Студеница*,
Југословенска ревија, Београд, 1986.

Едукативни програми

Одељење за едукацију Народног музеја у Београду

Публикација је реализована захваљујући средствима
Министарства културе Републике Србије, у оквиру пројекта
Студеница - осам векова сликарства

мр Ивана Јанковић Надица Хегедуш

МОЈ РЕЧНИК СТУДЕНИЦА

Народни музеј у Београду
2010.

Народни музеј у Београду

МОЈ РЕЧНИК СТУДЕНИЦА

МОЈ РЕЧНИК

СТУДЕНИЦА

Народни музеј у Београду

САДРЖАЈ

Здраво, другари!

Представљамо вам Мирослава и Милицу.

Они су за вас припремили мали речник,
у коме ће вас упознати са манастиром Студеницом.

УВОД

Студеница је један од наших најстаријих и најлепших манастира. Стара је више од осам стотина година. То значи да је саграђена у средњем веку, у време када су живели витезови и принцезе.

Студеницу је основао Стефан Немања, први владар из династије Немањића, отац светог Саве. Свети Сава је утврдио правила по којима ће живети монаси у манастиру, као и правила по којима ће бити насликане слике на зидовима манастирских цркава.

Сада ћемо, најпре, погледати шта је то манастир и шта се све у њему налази, затим ћемо се упознати са сликама које украшавају манастирске цркве, а на крају ћемо се поиграти решавајући занимљиве задациће.

МАНАСТИР

Састоји се од једне или више цркава, конака, трпезарије, ризнице, обично и куле на улазу, а опасан је зидовима, као замак. Манастир има и своја имања, на којима монаси гаје поврће и воће.

КУЛА ИЗНАД УЛАЗА У МАНАСТИР

Као и зидови којима је манастир опасан, она служи за одбрану. Кула је осматрачница и са њеног врха добро се види читаво околине, па су монаси тако увек могли да знају када им прети нека опасност.

МОНАСИ И МОНАХИЊЕ (КАЛУЂЕРИ И КАЛУЂЕРИЦЕ)

Људи који живе у манастиру, не венчавају се и немају децу, већ су свој живот посветили Богу и молитвама.

МАНАСТИР СТУДЕНИЦА

Манастир Студеница се налази близу Краљева, а име је добио по реци Студеници која туда протиче. Студеница је и у свету заштићена као значајно културно благо.

ТРПЕЗАРИЈА

Просторија у којој монаси једу. Храна је увек посна, што значи: поврће, воће, риба и понекад мало вина.

РИЗНИЦА

Ризница је просторија у којој се чувају манастирска блага, као што су свете књиге, крстови, делови крста на којем је Христ распет, круне и накит владара. На овој слици видимо један предмет из ризнице који се зове триптих.

КОНАЦИ

Кућа у којој монаси спавају.

БОГОРОДИЧИНА ЦРКВА

Сада ће вам Мирослав и Милица показати делове цркве.

КУПОЛА

Полулопта која се поставља изнад средишњег дела цркве. Неке цркве, уместо једне, могу имати пет купола. Купола је симбол неба, у њој се слика Христ, и када се стане испод ње, човеку се чини као да га Христ гледа са неба.

ТАМБУР

Ваљак на коме стоји купола.

ПРИПРАТА

Предворје, као предсобље у стану, део цркве у коме могу да бораве људи који још нису крштени.

НАОС

Средишњи део цркве, у коме бораве верници за време службе.

ОЛТАР

Свети простор у који смеју да уђу само свештеници; они ту врше службу (литургију) и припремају се за причешћивање верника; олтар је увек окренут према истоку. Олтар се завршава полукружним зидом који се назива апсида.

ПЛАСТИКА – СКУЛПТУРЕ И УКРАСИ НА ЦРКВИ

Богородичина црква је богато украшена, посебно се на вратима (порталима) и прозорима могу видети прекрасне фигуре и орнаменти. На следећим странама Мирослав и Милица ће вам показати пластику Богородичине цркве.

ГЛАВЕ

ЛУНЕТА

ОРНАМЕНТ

ТРИФОРА

ПОРТАЛ

Улазна врата, увек богато украшена.
Главна улазна врата су увек окренута према западу.

ЛУНЕТА

Полукружни простор изнад портала у коме се налазе фигуре. Овде су то Богородица, која у крилу држи Христа, а поред ње анђели Михајло и Гаврило.

ГЛАВА ЧУДОВИШТА

На врху портала је глава чудовишта, а поред портала стоје лавови и грифони (грифон има тело лава и главу орла). Са леве и десне стране портала налазе се разна чудовишта чија је улога да отерају зле силе које би могле да уђу у цркву.

АПОСТОЛИ

У самом порталу, када се прође поред чудовишта, налазе се апостоли, који благосиљају човека који је ушао у храм.

ТРИФОРА

Прозор на апсиди (полукружном зиду олтара) Богородичине цркве, веома леп и богато украшен. На трифори се могу видети василиск, грифон, јагње са крстом, сирена, још неке животиње, и све то уплетено у листове винове лозе.

ОРНАМЕНТ

Украс око прозора или врата, обично у облику листа винове лозе. Такође, украс у цркви, између слика, у облику цветова или у неким геометријским облицима; орнаменте можемо да видимо и на одећи ликова насликаних у цркви.

ВАСИЛИСК

Има главу птице и тело змије, може да убије погледом.

АЖДАЈА КОЈА ГУТА ЧОВЕКА

СИРЕНА

ЈАГЊЕ С КРСТОМ

ФРЕСКА

Слика на зиду цркве, названа тако због тога што се слика на свежем малтеру, који се још није осушио (на италијанском се то каже *al fresco* - чита се "ал фреско"). На следећим страницама Мирослав и Милица ће вам показати најпознатије фреске из манастира Студенице.

Распеће Христово

Рођење Христово

Богородица Студеничка

Свети Јован Крститељ

Свети Стефан Првомученик

АРХИЈЕРЕЈИ

Свештеници који врше службу Божју у цркви и пишу свете књиге (тако су се звали некада давно, а тако се зову и сада). На овим фрескама они се при служби обраћају директно Богу.

СЛУЖБА (ЛИТУРГИЈА)

Подразумева разне свете радње које свештеници обављају, читају молитве, певају, благосиљају хлеб и вино којим после причешћују људе, а све то да би се обратили Богу, да би их он чуо, опростио грехе и њима и свим људима који су у цркви, да би услишио њихове молитве и да би сви они, који се ту налазе, заједно постали бољи и племенитији људи.

ЈЕВАНЂЕЛИСТ МАТЕЈ

ЈЕВАНЂЕЛИСТИ су људи који су писали јеванђеља. То су: Матеј, Марко, Лука и Јован. Они су обично насликани како седе за столом и пишу књигу. Поред Матеја је увек насликан анђеоло или човек, поред Марка лав, поред Луке бик, а поред Јована орао. На овој слици је Јеванђелист Матеј.

БИБЛИЈА

Света књига, састоји се из два дела - Стари завет и Нови завет.

ЈЕВАНЂЕЉА

Приче о Христовом животу, има их четири и налазе се у Новом завету.

ЦВЕТИ (УЛАЗАК У ЈЕРУСАЛИМ)

То је дан када је Исус Христ ушао у Јерусалим, јашући на магарцу. Дочекала су га пре свега деца, која су махала палминим гранчицама (симбол победе). Одрасли људи и деца простирали су испред њега хаљине, што је такође симбол његове победе над свим што је зло и њихове жеље да их спаси од зла.

Деца простиру хаљине пред Христа.

Људи бацају палмове гранчице пред Христа.

Цвети се славе недељу дана пре Ускрса, а дан пре тога је Лазарева субота, или Врбица, празник деце; за Врбицу се деци купи нова одећа, а затим их одведу у цркву, где добију звонце, венчић и гранчицу врбе, па тако украшена три пута обиђу око цркве. Врбица је леп и весео дечји празник.

СВЕТИ СТЕФАН ПРВОМУЧЕНИК

Зове се Првомученик, јер је један од првих људи који су убијени зато што су веровали у Христа. Обучен је у римску одећу зато што је живео у то време.

ОРЕОЛ

ОДЕЋА

СВИТАК

КТИТОРСКА КОМПОЗИЦИЈА

Фреска на којој је насликан ктитор, како носи мали модел цркве за чију је изградњу дао новац (тај модел данас се зове макета), а ктитора неко доводи до Христа и Богородице. Ктитор жели да се изградњом цркве на неки начин приближи Богу, искупи се за своје грехе и замоли Бога да штити и чува његову породицу.

КТИТОР

Особа која је дала новац за изградњу цркве. Данас се каже донатор или спонзор за свакога ко даје новац за нешто велико, на пример за снимање неке серије, за неко спортско такмичење или за обнову неког музеја.

На овој ктиторској композицији видимо краља Радослава и његову жену Ану како их до Богородице воде краљ Стефан Првовенчани и Немања. Радослав је овде ктитор припрате, предворја цркве. Радослав на овој фресци држи модел припрате. Ана на одећи има двоглаве орлове, симбол династије Немањића, која је почела од Стефана Немање, и дуго владала Србијом.

СВЕТИ ЈОВАН КРСТИТЕЉ

Најавио је долазак Христа. Крстио је Христа у реци Јордан. Тада се на Христа спустио голуб, симбол Светог духа и од тог тренутка сви хришћани се крштавају светом водом. И ми се данас тако крштавамо. Обично се човек крсти још док је беба, па се не сећа тога. Свети Јован је дуго живео у пустињи, па због тога има веома мало одеће, и то начињене од животињске коже.

ХРИСТОВО КРШТЕЊЕ

ПРОРОЦИ

Људи који су свима говорили да ће се родити Исус Христ, још много пре него што се он родио (најавили су рођење Исуса Христа, особе која ће спасити свет); неки од пророка су свети Јован Крститељ, пророк Данило и пророк Захарије, које можемо видети на доњим сликама.

РАСПЕЋЕ

Једна од најлепших фресака, не само у Студеници, већ и у целој Србији. Христ је распет на крст, прикован ексерима. С леве стране Христа стоје Богородица, Марија Магдалена и још неколико жена. Богородичина патња је неизмерна.

С десне стране стоје свети Јован Богослов и војник Лонгин, један од оних који су мучили Христа, али који се затим покајао. Пошто је војник, његова одећа се разликује.

Изнад Богородице је анђео који доводи једну особу – то је Нови завет који долази са Христом. Изнад Лонгина је анђео који гура другу особу – то је Стари завет који сада одлази.

Изнад Христа су такође анђели. Сви тугују због његове страшне судбине. На небу су месец и звезде, јер у тренутку кад је Христ распет, нестало је сунца и пала је ноћ (иако је било три поподне), због тога што и читава природа тугује.

БОГОРОДИЦА СТУДЕНИЧКА

Богородица која држи малог Христа у наручју. Богородица често добија још неко име, према цркви у којој се налази. Богородица која држи малог Христа увек је уједно и диван приказ мајчинске љубави.

Богородица с Христом,
Краљева црква,
манастир Студеница.

Богородица из ктиторске
композиције, манастир Сопотани.

МИРОНОСИЦЕ НА ХРИСТОВОМ ГРОБУ

Жене које су дошле на Христов гроб да га намажу светим уљем (то уље се зове *миро*, зато су оне *мироносице*), да би га после тога сахранили; оне су прве виделе да Христа нема у гробу, да је васкрсао, а на гробу је седео бели анђео. Најпознатија представа Белог анђела у Србији је она у манастиру Милешева.

БЕЛИ АНЂЕО

Најпознатија фреска из манастира Милешева.

КРАЉЕВА ЦРКВА

У манастиру се скоро увек налази више цркава. Тако се у Студеници налази и мала црква Светог Николе, коју људи одавно зову Никољача, остаци цркве Светог Јована, као и веома лепа Краљева црква. За градњу Краљеве цркве новац је дао краљ Милутин, више од сто година после изградње Богородичине цркве. У њој се налазе прекрасне, добро очуване фреске које приказују живот Христа, Богородице, светог Саву, Немању и још много занимљивих тема и личности.

ЦРКВА НИКОЉАЧА

ОСТАЦИ ЦРКВЕ СВЕТОГ ЈОВАНА

РОЂЕЊЕ ХРИСТОВО

Христ се родио у пећини, јер су Богородица и Јосиф морали да путују због пописа становништва. Зато се Христ родио тамо где су се Богородица и Јосиф затекли на путу. Родио се на слами, а ту су се нашли во и магарац који су га угрејали својим дахом. Анђели су свима јавили радосну вест, на небу се појавила велика звезда. Пастири који су у близини чували овце, први су сазнали, па су и они јавили свима. Људи су знали да се родио онај који ће спасти свет..

На овој фресци види се и како жене купају малог Христа, баш као што се то и данас ради у породилишту.

Во и магарац су угрејали Христа својим дахом.

Анђео јавља вест пастирима.

РОЂЕЊЕ БОГОРОДИЦЕ

Богородица се није родила у пећини као Христ, већ код куће. Као што вероватно знате, родитељи су јој дали име Марија. Око Богородичине мајке Ане има много жена које јој помажу и доносе јој разне дарове и неку лагану храну коју она у том тренутку може да поједе.

На левој страни фреске види се како жене купају малу Марију.

На десној страни фреске види се како жене љуљају малу Марију у колевци и хладе је лепезом.

ВАВЕДЕЊЕ

Родитељи уводе Богородицу у храм (цркву), да је оставе тамо да живи као монахиња (калуђерица). Они су били веома стари и дуго нису имали деце, па су молили Бога да им испуни жељу да добију дете, а при томе су се заклели, уколико им Бог испуни ту жељу, да ће дете посветити Богу. Због тога они ово чине. Богородицу прима стари свештеник. У горњем делу слике се види како она седи на столици, а прилази јој анђео.

Анђео прилази Богородици која седи.

Стари свештеник прима Богородицу.

КТИТОРСКА КОМПОЗИЦИЈА

У Богородичиној цркви смо видели ктиторску композицију на којој је насликан краљ Радослав. На овој ктиторској композицији налазе се краљ Милутин, који је дао новац за градњу Студенице, и његова жена, принцеза Симонида. Краљ Милутин у рукама држи модел цркве. Он и принцеза Симонида обучени су у прекрасну раскошну одећу и на главама имају круне. Богородичини родитељи (Јоаким и Ана) воде краља Милутина и принцезу Симониду до Христа. Богородичина мајка држи у рукама малу Богородицу.

Краљ Милутин и његова жена, принцеза Симонида.

Богородичини родитељи Јоаким и Ана.

СВЕТИ ЋОРЋЕ, СВЕТИ САВА И НЕМАЊА

На овој фресци свети Сава и Немања моле Богородицу да помогне краљу Милутину, да Христу укаже на добра дела која је он чинио. Свети Ћорђе је овде приказан због тога што је он био заштитник династије Немањића. Свети Ћорђе је ратник који се обично слика како убија аждају, која је симбол зла. Слава Ћурђевдан, која пада 6. маја, посвећена је овом светитељу.

Свети Сава и Стефан Немања.

Фреска Победа светог Ћорђа, манастир Дечани.

А сада, пошто смо видели пуно лепих слика и научили неке нове појмове о манастиру Студеница, Мирослав и Милица су за вас припремили неке занимљиве задатке.

Нађи у каталогу слику манастира Студенице и доцртај на овој слици исте прозоре и шаре, а потом је обоји.

Украси и обоји одећу пророка Данила као што је започето.

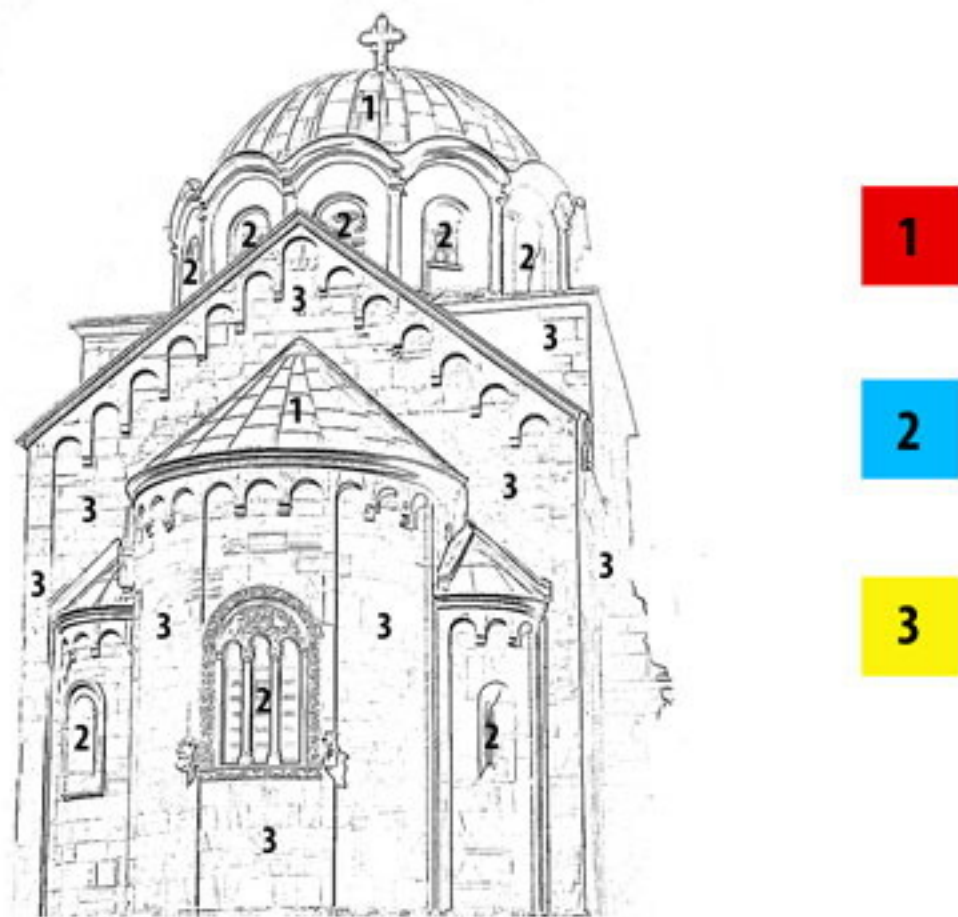
Доцртај и украси орнаменте као што је започето.

Ове слике су пресечене напола. Стрелицама повежи одговарајућа два дела слике.

Обоји делове слике бојама које су означене бројевима.

Преброј колико орнамената укупно има на овој страни.
Заокружи тачан број.

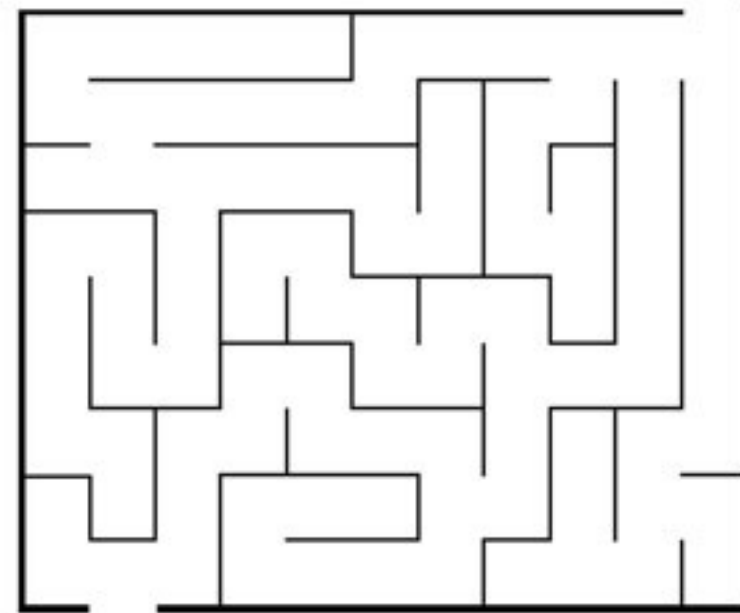

а) 6

б) 8

в) 7

Помози Мирославу и Милици да пронађу пут до манастира.

На слици пронађи и заокружи елементе који су издвојени.

Међу следећим именима заокружи само она у којима чујеш слово А када их изговориш:

Стефан, Јоасаф, Еуплос, Варлаам, Јован, Кирил.

Од понуђених речи заокружи само ону реч у којој, кад је изговориш, чујеш слово А на почетку имена:

Ана, Данило, Симонида.

Заокружи само ону реч у којој слово А чујеш на крају речи:

Јоаким, Јован, Богородица.

Споји стрелицама поједине предмете са њиховим називима.

ПРЕДМЕТ ИЗ
РИЗНИЦЕ

ПЛАСТИКА

ОРНАМЕНТ

ЛУНЕТА

За крај, Мирослав и Милица су ти припремили слагалицу.
Исеци по цртицама и састави слику Богородичине цркве.
Ако желиш, пре него што почнеш са састављањем, залепи
делове на картон.

